

quia circa illa fit actio : possent etiam aliquando revocari ad circumstantiam *quid*, quia interdum actio non est mala, vel bona ratione temporis nisi quia tunc est actio prohibita ratione materiæ in qua versatur.

6. Sed hinc fieri potest generalis obiectio contra hanc divisionem, nam vel data est secundum rationes specificas, et ultimas harum omnium circumstantiarum: et hoc modo multo plura membra fuissent numeranda, ut ex dictis constat: vel tantum secundum quasdam rationes genericas, quo sensu pauciora membra sufficerent, ut facile etiam ex dictis haberi potest: et præsertim respectu interioris actus, si quis recte consideret, fere omnes circumstantiæ quæ sumuntur ex parte objecti, pertinent ad *quid*, vel *propter quid*: ex parte autem actus ad *quomodo*. Respondetur rem hanc non fuisse tam metaphysice expendendam, sed moraliter, numerata enim sunt illa membra, quæ juxta communem modum sentiendi et tractandi de humanis actibus sufficere visa sunt ad moralem eorum valorem existimationemque considerandam: et ideo neque omnes conditiones distincte enumeratæ sunt, illud enim esset in infinitum procedere, neque solum secundum universalissimas rationes, nam illud etiam esset valde confusum, sed secundum quasdam rationes generales, quæ, ut dixi, sufficiunt ad intentum.

SECTIO III.

Quid necesse sit ut hæ circumstantiæ afficiant actum moralem.

1. *Unde oriatur hæ quæstio.* — Solent ab aliquibus distingui hæ circumstantiæ, quia quædam sunt pertinentes ad rem moralem, quædam impertinentes. Sed non oportet hac distinctione uti, quia quæ sunt impertinentes, revera non sunt circumstantiæ moralium actionum, quamvis possint esse accidentia physicarum mutationum. Hinc vero oritur ratio dubii in hac quæstione: nam interdum hæ accidentia physica censentur moraliter circumstantiæ, interdum vero non, quia interdum afficiunt moraliter actum, interdum vero non: quæ ergo est radix hujus differentiæ: aut quid necessarium est ut hæ conditiones actus moraliter illum afficiant? hoc autem inquiri potest aut ex parte ipsius actus, seu conditionis ejus, aut ex parte operantis.

2. Dicendum primo illam conditionem actus habere rationem circumstantiæ moralis, eum-

que moraliter afficere, quæ comparata ad rationem rectam mutat habitudinem ad illam in majori, vel minori conformitate. Hanc regulam assignant omnes auctores, et inductione, ac exemplis potest facile ostendi; nam quod homicidium fiat in hac domo, vel in illa privati, non est circumstantia, quia ratione illius talis actio neque est minus, neque magis difformis rationi: quod autem fiat in templo, statim præ se fert majorem dissonantiam a recta ratione: ratio vero generalis est, quia recta ratio est regula humanorum actuum, de quo, in tract. seq., disput. 10, latius, et circumstantiarum eorum: ergo non potest affectio, seu ratio horum circumstantiarum melius explicari, quam per ordinem et dictamen ad rectam rationem.

3. Atque hac eadem regula utendum est ad intelligendum, quando conditiones actus etiam si morales sint, non sint proprie circumstantiæ, sed essentialia conditiones, nimirum quando sunt tales, quæ juxta rectam rationem omnino sunt necessariae, non solum ad magis et minus, sed simpliciter ad honestatem, vel turpitudinem actus. Similiter ex hac regula est intelligendum, quando circumstantiæ sunt specie diversæ, quando vero aggravant intra eandem, quia species morales sumuntur per habitudinem ad rationem rectam, seu ad objectum ut recta ratione regulatum: quando vero circumstantia omnino mutat conformitatem, vel difformitatem ad rationem mutat etiam speciem: si vero cum eodem ordine faciat rem esse magis conformem, auget intra eandem speciem, et dicitur notabiliter augere, vel aggravare, quando illud augmentum est magni ponderis, vel æstimationis juxta rectam rationem. Tandem ex eadem radice oritur, quod ex circumstantiis superiori sectione numeratis, quædam semper moraliter afficiunt, ut *quomodo*: verbi gratia, intentio, *quid* seu *quantitas materiæ*: quia hæ conditiones semper aliquo modo mutant materiam, quatenus in ea constituitur medium rationis, seu mutant habitudinem actus ad objectum morale: aliæ vero conditiones physicae non semper pertinent ad rem moralem, ut *locus, tempus, persona, instrumentum*, quia non semper mutant medium rationis, seu habitudinem ad illam.

4. *Unde fit ut quædam circumstantiæ faciant ad mores, alia non.* — Petes: quare quædam conditiones mutant habitudinem ad rationem, et non alia? Respondetur hujus quæstioni aliam responsionem non posse tradi, nisi quia quædam sunt talis naturæ, ut mutant honestatem,

aliæ vero non: hoc autem in particulari semper oritur ex aliqua proportionem quam recta ratio invenit in rebus ipsis in ordine ad debitum finem humanæ vitæ: verbi gratia, ex hoc quod res sit aliena, intrinsece oritur quod accipere illam domino rationabiliter invito sit contra honestatem, quia est contra debitum modum operationis humanæ, ut servetur pax, et debitus societatis modus, et sic de aliis; quæ omnia quoad nos per rectam rationem ponderantur ac regulantur, licet in ipsis rebus sit fundamentum talis rationis rectæ, ut infra explicabo.

5. Secundo dicendum. Ut circumstantia conferat ad honestatem moralem actus, vel turpitudinem ex parte operantis, oportet ut sit aliquo modo voluntaria, et consequenter cognita directe vel indirecte. Hoc constat primo a posteriori, quia si quis furetur in loco sacro invincibiliter ignorans conditionem loci, illa conditio non afficit moraliter illum actum solum ex defectu voluntarii: ratio vero est, quia tota honestas morum pendet ex voluntate: ergo quæ non cadunt sub voluntatem aliquo modo, non possunt illam reddere magis, vel minus honestam: ergo neque actionem aliam moralem ut actio moralis est, quia ut sic tota pendet a voluntate: utrum vero oportet hoc voluntarium esse directum, vel sufficiat indirectum, et utrum in hoc sit aliqua differentia inter bonitatem et malitiam, infra tract. 3, disput. 5, sect. 3, dicemus, et supra dist. 4, sect. 3, num. 32, attigimus.

6. Solum posset nunc quæri propter Aristotelem 3, Ethic., cap. 1. Utrum in omnibus prædictis circumstantiis possit cadere involuntarium ratione ignorantia, nam ille de omnibus affirmat, præterquam de circumstantia *Quis*, de qua supra, sect. 1, n. 14, dixi: de aliis autem videtur falsa hæ doctrina, quia saltem circumstantia finis non potest esse involuntaria, neque ignorata, quia, ut superius dixi, finis qui habet rationem circumstantiæ, non est finis intrinsecus operis, qui potius est objectum, sed est finis extrinsecus operantis, quem oportet esse intentum: ergo directe volitum: ergo cognitum. Quo modo ergo potest esse involuntarius et ignoratus? Respondetur primo Aristotelem non esse locutum de fine intento, sed de fine, seu effectu per accidens secuto: quod explicat Aristoteles suo exemplo, dicens: si quis vulneravit salutis causa, et interfecit. Sed revera hæ circumstantia sic explicata, magis pertinet ad circumstantiam *quid*, sub qua continentur causales effectus, ut supra

dixi cum D. Thoma, ideo dicitur finem posse ignorari, non in se et in particulari prout est intentus, posse tamen ignorari secundum aliquam conditionem, verbi gratia, si quis intendat scientiam ut rem facilem, cum tamen in se difficilis sit, vel etiam potest ignorari in mediis seu in habitudine mediorum ad ipsum, ut si quis intendat sanitatem per medium nocivum, putans esse utile, nam tunc ille excusatur a culpa ratione finis. Ultimo ex dictis colligitur cur finis sit potissima ex numeratis circumstantiis, quia et est magis intentus, et magis spectat ad debitum rationis ordinem, de quo in sequenti disputatione, a qua secunda pars hujus secundi tractatus inchoatur.

DISPUTATIO VI.

DE VOLUNTATE, ET INTENTIONE, ACTIBUSQUE INTELLECTUS PRÆVIIS.

A principio hujus secundi tractatus, hucusque disseruimus de duabus differentiis generalibus actuum humanorum, quæ per *voluntarium*, et *involuntarium* declarantur. Restat in hac secunda parte ejusdem tractatus, ut in specie de actibus voluntatis agamus. Miscebitur tamen sermonem de actibus intellectus, quia ad explicandos voluntatis actus plane conducunt. Illud etiam attendendum, *voluntatis* nomen in præsentis titulo non potentiam, sed actum importare: licet in discursu doctrinæ, ad ipsam quoque potentiam aliquando digrediamur.

Omnis igitur voluntatis actio aut circa finem, aut circa medium versatur: quod dupliciter contingit fieri: aut appetendo, aut exequendo: ex quo duplex oritur ordo actuum voluntatis, et intellectus practici, qui voluntatem gubernat in moribus. Prior omnes illos actus continet, qui necessarii sunt, usque ad postremam medii electionem, qui sunt, voluntas, intentio, consilium, consensus, electio. Tres priores circa finem: posteriores circa medium (eo quo numerati sunt ordine) versantur. Stabilita autem electione, progreditur voluntas ad liberam executionem: et sic est secundus ordo, in quo duo tantum actus numerantur: imperium et usus: quibus actibus fruitio additur, quæ non est operatio ad finem vel appetendum, vel assequendum ordinata, sed fine potius comparato, ipsa subsequitur. Omnes præterea actus isti directe tendunt in aliqua objecta, sæpe tamen sunt quasi reflexi, ut dum voluntas eligit medium, eligit eligere, et utitur seipsa, et

intellectu, etc., tamen hæc actuum quasi reflexio non fit per actus ab ipsis rectis distinctos, licet Cajetanus 1, 2, quæst. 16, art. 4, oppositum censeat. Dicemus igitur de actibus directis et de reflexis obiter, quæ erunt necessaria. In hac autem disputatione de actibus ante consecutionem finis agemus.

SECTIO I.

De objectis, rationibus, et differentiis voluntatis et intentionis.

1. *Primus actus volendi quid.*—Hæc omnia adeo inter se nexa sunt, ut non possit unum sine altero commode explicari. Imprimis igitur *voluntas* significat simplicem quemdam actum voluntatis, qui est quasi prima inclinatio voluntatis in objectum propositum tanquam per se amabile, cujus effectus formalis non potest esse alius, quam velle illud objectum propter se, sine ordine ad aliud, qui actus dicitur simplex, quia nullum alium supponit neque formaliter, neque virtute alterum includit: ex quo patet hunc actum proprie versari circa finem: solus enim finis est bonum per se amabile, et quoniam principium omnis motus voluntatis est finis: hic autem est primus voluntatis motus, ut docet Aristoteles 3, Ethic. 2.

2. *Intentionis varia significatio.*—*Intentio proprie quid.*—*Intendere* significatione quadam generali est in aliud tendere: ex qua etymologia nomen *intentionis* varias habet significationes: nam et mentis attentionem, et sensuum applicationem significare solet, et interdum res inanimes dicuntur intendere suos fines. In proposito vero significat quamdam liberam, vel perfecte voluntariam tendentiam in aliquem finem: quæ propria est rei utentis ratione: ex quo constat, *intentionem* hic aliquid significare ad intellectum, vel voluntatem pertinens. Quid vero sit, alii aliter explicant. D. Bonaventura 2, dist. 38, 2 part., quæst. 2, dicit *intentionem* ad voluntatem, et intellectum æque pertinere, quam ait, non esse unum actum, sed quasi mixtum ex duobus: quia *intentio* dicit appetitionem ejus, qui intendit, et collationem unius ad alterum. Primum vero pertinet ad voluntatem, secundum ad intellectum, quæ conjunguntur. Aureolus, apud Capreolum, 1, dist. 1, quæst. 1, ait, *intentionem* non esse actum, sed circumstantiam electionis, quia *intendere* solum est alicujus gratia hoc facere, hoc vero importat circumstantiam finis in electione.

3. *Assertio. Intentio est proprius actus voluntatis.*—*Objectum intentionis est ipse finis.*—Dicendum tamen est, hoc nomine importari proprium quemdam actum voluntatis quæ sententia est D. Thomæ 1, 2, quæst. 8, et doctorum 2, dist. 38, unde Augustinus *intentionem* vocat amorem, Psalm. 7 et 9. Et ratio est, quia *intendere* hic est in aliquid voluntarie tendere: principium autem motionis, et tendentiæ est voluntas, unde confirmatur: nam ex intentione potissimum pendent mores hominum, ut boni, vel mali sint: pendent vero ex voluntate. Ex ratione vero D. Bonaventuræ solum concluditur, istam intentionem voluntatis supponere iudicium, et ordinem rationis, sicut motus progressivus, quo exemplo ipse utitur, directionem alicujus potentiæ cognoscentis requirit. Ad Aureolum vero respondetur, finem esse interdum circumstantiam electionis: tamen ipsam intentionem finis esse actum voluntatis. Ex quo ulterius colligimus hujus actus objectum esse finem ipsum; quæ est sententia communis: ideo enim bonitas, vel malitia actus ab intentione pensatur, maxime quia ipse est circa finem, et finis est principium humanorum actuum, ut patet ex vi nominis: nam *intendere* est in aliud tendere: tendimus vero in terminum, et terminus voluntatis est finis.

4. *Voluntas et intentio in quo differant.*—Sed ex his oritur quæstio, quo modo voluntas et intentio distinguantur, cum habeant idem objectum, scilicet finem? Respondetur: in fine duæ sunt rationes. Prima est quoddam bonum per se amabile, et ut sic est objectum voluntatis: quod patet, quia voluntas est primus et simplicissimus actus voluntatis, qui tendit in objectum sub prima quadam et simplicissima ratione: hæc autem est ratio boni per se, sine ullo ordine ad aliud. Secunda ratio est ejus boni investigandi per media, et hoc modo est objectum intentionis: quod patet etiam ex vi nominis: tunc enim proprie tendimus in finem, quando de illius consecutione tractamus. Unde colligitur, *intentionem* finis solum reperiri in absentia ipsius finis: quare Deus non intendit proprie suam felicitatem, tamen vult, et amat eam: unde voluntas manere potest etiam consecuto fine, quod etiam distinctionem istorum actuum manifestat.

5. *Voluntas et amor finis prorsus idem actus.*—Ex qua differentia inferitur primo, voluntatem non esse distinctam ab amore: nam ratio amoris est tendere in bonum absolute sive præsens sit, sive absens: hæc autem eadem

est ratio istius actus, qui dicitur *Voluntas*. Solum videtur addendum, amoris nomen posse universalius usurpari, et significare aliquando affectionem voluntatis, sive circa medium, sive circa finem: tamen loquendo de amore finis, seu boni propter se, non apparet, quomodo possit distingui ab illo actu, qui est *Voluntas*. Quod confirmatur: nam hic actus amoris de se etiam est simplicissimus, et nullum alium supponit: ex quo fit, ut actus *intentionis* eo modo distinguatur ab *amore*, quo ab actu, qui est *voluntas*.

6. *Desiderium quomodo alicui ab intentione non distinguant.*—Secundo colligunt multi, actum *intentionis* non distingui ab actu *desiderii*, quia ita videtur ad desiderium comparari, sicut *voluntas* ad *amorem*, *desiderium* enim generali significatione quamcumque appetitionem obtinendi boni, quo aliquis caret, significat: et non solum ad appetitionem efficacis voluntatis, sed etiam ad imperfectas volitiones, vel velleitates rerum etiam impossibilium sese extendit: *intentio* vero solum videtur significare absolutam et efficacem voluntatem obtinendi finem amatum per media consentanea. Quocirca si de *desiderio* non in illa generali significatione loquamur, sed prout est desiderium efficax finis, isto modo non videtur habere rationem formalem distinctam ab *intentione*, quia habet idem formale objectum, scilicet obtinere bonum absens: nam cum dici solet, de ratione *desiderii* esse, ut versetur circa bonum absens, non est intelligendum, *desiderium* versari circa ipsam absentiam: nam potius istam fugit, sed versatur sub quadam ratione, quæ necessario supponit absentiam, hæc autem non est sola ratio boni ut sic: nam sic indifferens est ad absentiam et præsentiam: ergo dicit consecutionem boni non habiti: sed hoc ipsum appetit intentio: ergo: etc.

7. *Alii ut distinguant.*—Alii nihilominus actus istos ita distinguunt. *Desiderium* (inquiunt) abstrahit a mediis, circa quæ *intentio* aliquo modo versatur: quod sic patet: cum amo bonum, quo careo, statim illud desidero sine ulla cognitione mediorum: imo contingit, media non esse necessaria, et nihilominus esse desiderium: et ex hoc desiderio nascitur consideratio mediorum, et intentio. Alii vero dicunt, desiderium non esse actum per modum volitionis: sed per modum ejusdem passionis, quæ ex amore boni, et absentia ejus nascitur, quæ est quasi ærumna quædam, quæ opponitur delectationi de bono præsentem: et patet, quia desiderium et delectatio opponuntur: sed

delectatio contraria est huic ærumnæ: ergo, etc.

8. *Vera sententia desiderium ab intentione non distingui.*—Sed prior modus mihi magis probatur, quia desiderium intelligi debet per modum volitionis, illa vero ærumna de qua ultima sententia loquitur, potius est fuga quædam, et quasi nolitio ad modum tristitiæ de malo præsentem: cujus signum est, quia non ex objecti bonitate, sed ex absentia oritur, quæ absentia apprehenditur sub ratione mali, et ideo opponitur delectationi non solum illi perfectæ, quæ oritur, bono jam consecuto, sed etiam illi imperfectæ, quæ ab spe boni jamjam consequendi oriri solet: et ideo dici solet desiderium affligere animam, non per se, sed ratione carentiæ, et ut illius ærumnæ principium, de qua vere dicitur, esse per modum passionis: desiderium vero non isto modo opponitur delectationi tanquam contrario, sed tanquam via termino: ille vero actus, quem secunda sententia aiebat esse desiderium, forte esse potest desiderium quoddam inefficax: tamen si sit efficax, et ab amore distinctum, non potest non dicere ordinem ad consecutionem objecti, ut satis ostensum est. Quod vero illa sententia fingit, bonum esse posse absens, et tamen nullum esse necessarium medium, fieri non potest. Et confirmantur hæc omnia a simili ex appetitu sensibili: qui licet non possit perfecte intendere finem, suo tamen modo potest saltem materiale. Ejus vero intentio supposito amore, non est nisi desiderium: ergo idem desiderium perfectum in voluntate erit perfecta ejus intentio.

9. *Fruitio imperfecta non spectat per se ad ordinem intentionis.*—*Neque etiam actus spei.*—*Quamvis aliquando reducat.*—Ex his efficitur falsam esse sententiam Aureoli et Gregorii, qui respectu finis non consecuti non distinguunt hos actus amoris et desiderii, atque adeo neque voluntatem et intentionem: contra quos præter dicta agemus, cum de fruitioe erit sermo. Secundo circa finem nondum acquisitum solum duos actus perfectos posse habere voluntatem, qui ad illius consecutionem sint necessarii, scilicet voluntatem et intentionem: sive amorem, et desiderium imperfectos vero posse habere alios, qui tamen ad istos reducantur. Cajetanus vero 1, 2, q. 16, art. 4, addit alium actum, quem dicit pertinere ad ordinem intentionis, scilicet fruitioem imperfectam: sed tamen hic actus et imperfectus est in suo genere, et per se proprie ad ordinem intentionis non spectat: tum quia

est de fine ut aliquo modo consecuto : tum quia non est actus per se ordinatus ad consecutionem intentionis finis : sed est quasi passio resultans ex spe, vel propinquitate finis : qui actus ab auctore naturæ fuit institutus, ut in intentione finis quis facilius, et constantius perseveret. Major difficultas esset de ipso actu spei, qui etiam est circa finem non habitum : et per se est necessarius, et directe ordinatus ad consecutionem finis. Sed dicendum est, spei actuum per se non esse necessarium in hac quasi linea actuum humanorum, sed ex accidenti circa aliquod objectum quod arduum est, et excellens, ut appetitus confirmetur, et communis est actibus circa finem, et circa medium : et tandem cum necessarius est, versatur circa finem, et ad intentionem reducitur : est enim quasi volitio quædam obtinendi finem, quantumvis arduus, et excellens videatur.

SECTIO II.

Utrum voluntas, et intentio versentur aliquo modo circa media.

1. *Prima assertio.* — *Secunda assertio.* — Quæstio intelligenda est formaliter de voluntate, ut voluntas est, et de intentione, ut intentio est : si nam realiter, vel materialiter idem actus, qui est intentio, potest quasi augeri et fieri electio, disputabitur infra. Dico primo : voluntas solum versatur circa finem, et non circa media : ita D. Thomas 1, 2, q. 8, art. 2, quia voluntas est actus simplex circa bonum per se amabile nullum priorem actum supponens, sed hæc repugnant volitioni mediæ ut sic : ergo, etc. Confirmatur : nam fieri non potest : intellectum principiorum ut sic, assentiri conclusionibus : ergo neque voluntatem ut voluntas est, ferri in media. Dico secundo : actus intentionis vel virtute, vel expresse est appetitio mediæ in communi. Probatur, quia intentio est efficax voluntas obtinendi finem : sed velle finem absolute ut sic consequendum, est virtute velle exequi omnia media necessaria ad finem : ergo. Confirmatur : nam qui distat ab aliquo loco, et efficaciter vult fieri præsens illi, virtute vult peragere illud iter. Quod vero formaliter etiam possit, probatur : nam hic actus, *volo adhibere omnia media necessaria ad finem, volo adhibere* omnia media necessaria ad finem, possibilis est, ut experientia ostendit, et videtur per se notum, quia illud objectum est amabile, et ille actus est intentio, quia antecedit omnem consultationem de mediis, et est principium con-

silii et electionis : hoc autem est proprium munus intentionis ; et hoc videtur sensisse divus Thomas 1, 2, quæst. 12, art. 4, *ad tertium*, dum ait, motum voluntatis, qui fertur in finem secundum quod acquiritur, per ea, quæ sunt ad finem, esse intentionis.

2. *Tertia assertio.* — Dicendum tertio : intentio, ut sic, non potest esse volitio alicujus mediæ particularis ut medium est, quia intentio, ut sic, antecedit consilium : ergo electionem ; volitio vero mediæ particularis supponit consilium. Confirmatur primo, nam hac ratione, intentio ab electione distinguitur. Confirmatur secundo : nam posita intentione integra et perfecta, nullum particulare medium necessario appetitur, imo si facta consultatione, unum tantum medium reperiri contingat, potest voluntas mutare intentionem, et non velle illud ; ergo intentio non est necessario conjuncta cum voluntate mediæ particularis, dico mediæ, ut medium est, quia fieri potest, ut id, quod est medium, sit alia ratione per se appetibile ; et hac ratione potest intentio in illud ferri, et idem est de voluntate ; fieri etiam potest, ut unum medium ad aliud medium ordinetur : et ut sic etiam intentio versatur circa medium, quatenus habet rationem finis : Aliqui præterea addunt intentionem versari circa media particularia non appetendo aliquod medium propter finem ; sed appetendo finem per tale medium, seu appetendo finem in medio ; sed hæc omnia mihi videntur verba distincta, non res.

SECTIO III.

Utrum voluntas et intentio sint actus liberi, vel necessarii.

1. Quæstionem hanc tetigimus agendo de appetitu beatitudinis : hic autem de voluntate, et intentione cujuscumque boni per se amabilis. Et licet sermo sit de actibus voluntatis circa finem nondum acquisitum : tamen quia actus voluntatis, indifferens est, et manere potest fine etiam acquisito, de hoc etiam dicemus. Loquimur autem de voluntate quæ cum perfecta rationis consideratione procedit, et a causa extrinseca necessitatem non patitur. Item de necessitate vel quoad exercitium, vel quoad specificationem. Item de fine tam proximo, quam ultimo.

2. *Prima assertio.* — *Secunda assertio.* — Dicendum est primo. Ante finem acquisitum voluntas particularis finis nunquam est neces-

SECTIO IV.

Utrum ad actum voluntatis sit necessaria cognitio.

Quæstio hæc etsi omnibus actibus voluntatis generalis videatur : in hoc tamen primo actu continet peculiarem difficultatem : tum quia primus est, tum etiam quia simplicissimus, atque adeo potentiæ cognoscentis directionem minus requirens.

1. *Prima sententia negat absolute.* — *Secunda negat quoad perseverantiam actus.* — Prima sententia negat, et tribuitur Gregorio 2, d. 23, fundamentum est, quia voluntas applicat intellectum ad cogitandum : ergo illa prima voluntas non potest procedere ex cognitione. Confirmatur, nam si voluntas velit intellectum nihil actu intelligere, id fiet, si voluntas sit efficax, ut supponimus : ergo tunc habebit actum, et intellectus nihil cogitabit. Secunda sententia inquit, in initio amoris necessariam esse aliquam cognitionem, quæ voluntatem excitet et determinet, postmodum vero amorem posse perseverare etiamsi intellectus nihil cogitet : quod experientia quadam persuadet, nam si quis de Deo cogitans excitet amorem Dei, postmodum solet amor intensus durare, intellectu nihil actu cogitante. Et ratio est, quia cognitio ad summum videtur necessaria, ut excitet et determinet voluntatem : igitur si semel sit excitata, non est, cur ille actus voluntatis in conservari, et fieri pendeat ab actu cognitionis.

2. *Prima assertio.* — Nihilominus dicendum est primo : actus voluntatis non potest ferri in incognitum. Hæc est primum principium in philosophia morali. Sequuntur omnes theologo 2, dist. 23, D. Thomas 1, 2, quæst. 9, art. 1, et de Anima, ait, appetitum moveri ab appetibili apprehenso : et experientia id videtur docere, nam illa, de quibus nunquam cogitamus, non amamus : et ratio est, quia sicut appetitus naturæ sequitur ex forma naturali : ita appetitus elicited ex forma apprehensa actu representante objectum : nam quamdiu hoc non efficit, ita inhæret, ac si non esset, quod attinet ad actionem vitæ. Confirmatur : alias non posset reddi ratio, propter quam magis nunc operaretur voluntas, quam antea. Dices, propter suam libertatem. Contra : quia libertas hæc oritur ex ratione : et in appetitu sensitivo non habet locum ista ratio : ergo ille non poterit amare incognitum : ergo neque voluntas :

saria quoad exercitium, neque proprie quoad specificationem, sive ille finis particularis sit, sive ultimus. Est communis, et probatur prima pars ex dictis, citato loco ; et ratio est, quia objectum, quod voluntati proponitur, vel non ostenditur, ut omnino necessarium, et carens omni ratione mali : vel non ita aperte, et evidenter proponitur, ut et ipsa voluntas non possit subterfugere : et intellectus non possit rationem, ab actu saltem non amandum invenire. Et hinc probatur secunda pars : nam quodcumque bonum particulare potest voluntas repudiare : quia semper illi est aliqua ratio mali conjuncta. Item in voluntate finis particularis potest peccatum committi : signum ergo est, esse omnino in potestate voluntatis. Dicendum secundo : quamvis finis particularis sit jam acquisitus, actus voluntatis manet omnino liber, quæ conclusio patet ex eisdem rationibus.

3. *Tertia assertio.* — Tertio dicendum : acquisito ultimo fine, actus voluntatis circa illum est omnino necessarius. Si conclusio intelligatur de fine supernaturali, Deo scilicet clare viso, est communis, ut docuimus supra, tr. 1, disp. 9, sect. 1, contra Scotum et alios. Si vero intelligatur quæstio de fine ultimo naturali in hac vita, nunquam est necessaria ista voluntas, quia tota hujus vitæ consecutio est imperfecta. Si vero intelligatur in anima separata, forte in illa voluntas est necessaria eo modo, quo diximus, cum de beatitudine ageremus.

4. *Quarta assertio.* — Quarto dicendum est : actus intentionis nunquam est necessarius simpliciter. Hæc conclusio sequitur ex prima : nam intentio supponit voluntatem, et in hoc differt ab illa : quod voluntas potest esse ante, et post consecutionem finis : intentio vero solum est ante acquisitionem, tunc sic voluntas ante finem requisita, nunquam est necessarius actus, ut dictum est in 1 conclus., et intentio solum est in eo statu, et supponit voluntatem : ergo intentio nunquam est actus simpliciter necessarius. Loquor autem de necessitate simpliciter : nam loquendo de necessitate ex suppositione, quatenus unus actus voluntatis potest ex alio necessario oriri : hoc modo intentio sequi potest necessario ex voluntate efficaci, si consecutio est possibilis et cognita : et hæc tenus de prima parte tituli disputationis. Dicendum jam de secunda, id est, de cognitione, et aliis necessariis ad eliciendos hos actus voluntatis et intentionis.